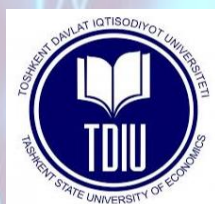

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ
ВАЗИРЛИГИ
МИНИСТЕРСТВО ВЫСШЕГО И СРЕДНЕГО СПЕЦИАЛЬНОГО
ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН**

**ТАШКЕНТСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ
УНИВЕРСИТЕТ**

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ИҚТИСОДИЁТ УНИВЕРСИТЕТИ

**ЎЗБЕКИСТОНДА РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТНИ ШАКЛЛАНТИРИШДА
МЕНЕЖМЕНТ ВА КОРПОРАТИВ БОШҚАРУВНИНГ АҲАМИЯТИ**

халқаро илмий-амалий конференцияси маъруза тезислари тўплами

**Ўзбекистон, Тошкент ш.,
2020 йил 20 май**

КОРПОРАТИВ БОШҚАРУВ ТИЗИМИДАГИ ҚУРИЛИШ МАТЕРИАЛЛАРИ ИШЛАБ ЧИҚАРУВЧИ КОРХОНАЛАРНИНГ БОШҚАРУВ САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШДА РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТНИНГ ЎРНИ

Бугунги кунда республикамызда рақобатбардош маҳсулотларни ишлаб чиқариш ва экспорт қилиш бўйича барқарор ўсиш суръатларини таъминлаш, шунингдек, корхоналарни модернизация қилиш, техник ва технологик янгилашга қаратилган қурилиш материаллари саноатидаги таркибий ўзгартиришларни янада чуқурлаштириш юзасидан тизимли ишлар амалга оширилмоқда.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2015 йил 24 апрелдаги “Акциядорлик жамиятларида замонавий корпоратив бошқарув услубларини жорий этиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-4720-сонли фармонида қуйидагилар корпоратив бошқарув тизимини янада ривожлантиришнинг асосий йўналишлари этиб белгиланган:

халқаро тажрибани чуқур таҳлил қилиш ва шу асосда замонавий корпоратив бошқарув услубларини жорий этиш, ишлаб чиқариш, инвестиция, моддий-техник, молиявий ва меҳнат ресурсларидан фойдаланиш самарадорлигини ошириш;

чет эл капитали иштирокида акциядорлик жамиятларини ташкил этиш, акциядорлик жамиятларига хорижий инвестицияларни кенг жалб қилиш учун қулай шароитлар яратиш;

эски бўлинмалар ва лавозимларни тугатиш, замонавий халқаро стандартлар ва бозор иқтисодиёти талабларига мос янги бўлинма ва лавозимларни жорий этишни инобатга олган ҳолда, акциядорлик жамиятларини бошқариш тузилмасини тубдан қайта ташкил этиш;

акциядорлик жамиятларини стратегик бошқариш, бошқарув ходимларининг самарали фаолиятини назорат қилишни таъминлашда акциядорлар, жумладан, миноритар акциядорлар ролини ошириш;

етакчи хорижий таълим муассасалари билан ҳамкорлик асосида бошқарув ходимларини тайёрлаш ва уларнинг касб даражасини ошириш, шунингдек, акциядорлик жамиятларида раҳбарлик лавозимларига хорижлик юқори малакали менежерларни жалб қилиш[1]. Бугунги кунда мамлакатимизда кўпгина корхоналар, жумладан, хорижлик муассислар иштирокидаги қўшма корхоналар ишлаб чиқаришни замонавий услубда ташкил этиб, бошқарувда илғор усулларни жорий қилмоқда.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 23 майдаги “Қурилиш материаллари саноатини жадал ривожлантиришга оид қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПҚ-4335-сонли қарори билан қурилиш материаллари ишлаб чиқаришни маҳаллий хомашёлар ҳисобига янада кенгайтириш бўйича аниқ прогноз кўрсаткичлари тасдиқланди. Жумладан,

қарорда “ишлаб чиқариш ҳажмларини обойлар бўйича — 47 баробардан ортик ҳажмга, йиғилган паркет панеллари ва плиталари бўйича — 19 баробарга, ёғоч қириндили плиталар ҳамда ёғоч ва бошқа ёғочбоп материаллардан тайёрланган плиталар бўйича — 15 баробарга, газбетон блоклари бўйича — 7 баробарга, лак-бўёқ материаллари ҳамда энергия ва иссиқликни тежовчи флоат-технология асосида ишлаб чиқарилган архитектура-қурилиш ойнаси бўйича — 4 баробарга, базальтдан тайёрланадиган композит арматура бўйича — 3 баробарга ва цемент бўйича — 2 баробарга ошириш” каби кўплаб вазифалари қўйилган [2].

Қарорда белгиланган вазифалар ижросининг ўз вақтида таъминланиши ушбу соҳада фаолият юритаётган корхона ва ташкилотларда бошқарув тизимининг ташкил этилганлик ҳолатига боғлиқдир. Албатта, ушбу натижалар саноат корхонасини истиқболли режалаштириш ва бошқарувнинг замонавий янги усуллари жорий қилишга асос бўлади. Корхоналарнинг фаолиятига инновацион технологияларни татбиқ қилиш, стратегик бошқарув усулларида фойдаланиш самарадорлик кўрсаткичлари ҳамда ишлаб чиқариш ҳажмини оширишга хизмат қилади.

Шу ўринда айтиш мумкинки, корхона бошқаришда самарадорликка эришиш учун, аввало, бошқарувнинг мақсадлари, шунингдек, воситалари ва унга эришиш усуллари аниқ белгилаб олиш зарур. Юқори сифатли ва рақобатбардош маҳсулотларни энг кам харажатлар асосида ишлаб чиқариш энг кўп даромад олишни таъминлаб, инқирозга учрашдан сақлайди ҳамда ҳар бир корхонанинг асосий вазифаси ҳисобланади. Бошқарувнинг барча вазифалари ушбу мақсад амалга ошишига хизмат қилиши лозим.

Ҳозирги иқтисодий ўтиш шароитида корхона бошқарув тизими самарадорлигини аниқлаш, унга таъсир қилувчи омиллар, жумладан, корхона моддий-техник ва молиявий ҳамда меҳнат ресурсларини ва пировард натижада унинг иқтисодий аҳволини таҳлил қилиш катта аҳамиятга эга. Бу эса нафақат корхонанинг менежменти, балки корхона ишлаб чиқариш ресурслари самарадорлиги ва мавжуд камчиликларини кўрсатиб беради[3].

Ҳозирда бу соҳада миллий иқтисодиётнинг бошқа тармоқларига нисбатан замонавий тадбиркорлик шакллари, хусусан, хусусий тадбиркорлик даражасининг ривожланиши бўйича кутилаётган самарадорлик кўрсаткичлари етарли даражада таъминланмаяпти. Шу сабабли ҳам ҳозирги даврда замонавий менежментнинг илғор усулларида фойдаланган ҳолда қурилиш материаллари ишлаб чиқариш корхоналарида самарадорликни ошириш муҳим масалалардан ҳисобланади.

Самарадорлик, аввало, корхона фаолиятининг сифат жиҳатларини тавсифловчи тушунчадир. У “самара” тоифасидан келиб чиқади ҳамда унга қараганда мураккаб ва комплекс тавсифга эга. Самарадорлик чора сифатида кўплаб техник, иқтисодий, лойиҳа ва ҳўжалик қарорларини аввалдан белгилаб беради. Корхона ўзининг ҳўжалик, илмий-техник ва инвестицион сиёсатини белгилашда самарадорликдан келиб чиқади[4].

Иқтисодий самарадорлик ташкилот ижтимоий-иқтисодий ривожланиши натижавийлигини акс эттиради. Ушбу ҳолатда бошқариш самарадорлиги

корхона бутун фаолиятида эришган унумдорлик кўрсаткичларида намоён бўлади. Самарадорлик унумдорлик кўрсаткичи сифатида натижа билан харажатнинг ўзаро ўлчамли бўлишини талаб қилади[5].

Бозор иқтисодиёти шароитида “самарадорлик” тушунчаси, гарчи, даромад олиш, харажатларни камайтириш, меҳнат самарадорлигининг ўсиши, фонд қайтими, рентабеллик ва ҳоказолар самарадорлик табиатига мос келиб, бозор иқтисодиёти талабларига зид келмаса-да, баҳо, фойда, даромад, харажат каби тушунчаларга қараганда кам қўлланилмоқда. Самарали ишлаш дегани, ўз моҳиятига кўра, мўлжалланган фойдани олиш, ноишлаб чиқариш харажатлари ва йўқотишларни камайтириш, ишлаб чиқариш қувватлари ва ишчи кучидан яхшироқ фойдаланиш, меҳнат самарадорлигини ошириш, ишлаб чиқарилаётган маҳсулотнинг сифатини яхшилашни англатади.

Бозор шароитлари тегишли кўрсаткичлар ва иқтисодий самарадорлиги баҳоланиши мезонларининг ишлаб чиқирилишини талаб қилади. Бир неча базавий кўрсаткичлар мезонларини киритиш эҳтиёжи туғилади, улар асосида бошқарув тизими натижавийлиги баҳоланиши амалга оширилади, функционал тизимостилар ва бошқарув даражалари бўйича самарадорлик баҳоланиши талаб қилинади.

*Ж.Х. Рашидов, и.ф.н, доцент,
ТДИУ*

БОШҚАРУВ ТИЗИМИДА РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРНИ ЖОРИЙ ҚИЛИШНИНГ САМАРАДОРЛИГИ

Бугунги кунда мамлакатимиз ўз тараққиёт йўлини нақадар тўғри танлаганлиги ислохотларнинг изчил кечаётганлигида, ҳар бир ўзгариш аниқ мақсадни кўзлаган ҳолда, мукаммал ишланган дастурлар асосида амалга оширилаётганлигида ўз ифодасини топмоқда.

Ўтган давр мобайнидаги тажрибалар шундан далолат берадики, мамлакат иқтисодиётининг барқарор ривожланиши, унинг бошқарув тизими, фаолият юритаётган бошқарув ходимларининг раҳбарлик қобилияти ва уларнинг тажрибасига кўп жihatдан боғлиқдир. Раҳбар ходимлар иш самарадорлигини ошириш учун бошқарув жараёнида рақамли технологиялардан оқилона фойдаланишни тақозо этади.

Бошқарув тизимида рақамли технологияларни қўллаш, бугунги кунда ҳар бир раҳбар ходимнинг муҳим ва устувор вазифаларига айланган. Бу борада республика Президенти Ш.Мирзиёев шундай дейди: “Албатта, рақамли иқтисодиётни шакллантириш керакли инфратузилма, кўп маблағ ва меҳнат ресурсларини талаб этишини жуда яхши биламиз. Бироқ қанчалик қийин бўлмасин, бу ишга бугун киришмасак, қачон киришамиз? Эртага жуда кеч бўлади. Шу боис рақамли иқтисодиётга фаол ўтиш келгуси 5 йилдаги энг устувор вазифаларимиздан бири бўлади”[2].

Республикамызда рақамли иқтисодиёт инфратузилмаларини модернизация қилиш, бошқарув тизимида рақамли иқтисодиётни жорий қилиш